

Εισαγωγή - Στόχοι

Τα τέσσερα σεμιναριακά αυτά μαθήματα συναποτελούν το σύνολο των υποχρεωτικών μαθημάτων αμιγώς ιστορικού περιεχομένου στο πρόγραμμα σπουδών. Η σύζευξη δύο ειδάλλως ανεξάρτητων μαθημάτων (όπως τυπικά αυτά συναντώνται σε πεπαιτωμένης ή άλλης λογικής προγράμματα σπουδών, ήτοι της ιστορίας της Αρχιτεκτονικής αφενός και της ιστορίας της Τέχνης αφετέρου) σε μία ενιαία υπόσταση, σε ένα συνδυαστικό μάθημα, είναι ενδεικτική της ακαδημαϊκής προσέγγισης που επιχειρείται αλλά και των εκπαιδευτικών προθέσεων: είναι κρίσιμο να παρουσιάζονται και να εξετάζονται τα φαινόμενα και τα πραπτόμενα στην αρχιτεκτονική υπό το ευρύτερο πλαίσιο δημιουργίας και δημιουργικότητας της εκάστοτε εποχής. Πράγματι, οι σχέσεις, επαφές, συνέργειες, επιρροές, προθέσεις, διατυπώσεις και αναζητήσεις αρχιτεκτονικής και τεχνών είναι συχνά κοινές και παράλληλες ή κινούνται τουλάχιστον εφάπτομενικά.

Εκπαιδευτικά αποδίδεται έμφαση στη δι-επιστημονική σκέψη καθώς και στο συγκερασμό κριτικών προσεγγίσεων μεταξύ τεχνών (με την ευρεία έννοια) και αρχιτεκτονικής. Ο όρος «Ιστορία των Τεχνών» επεκτείνει το αντικείμενο πέρα από τις καλές τέχνες σε ζητήματα που άπτονται της ευρύτερα χειρωνακτικής πράξης και των συναφών τεχνολογικών καθώς και ανθρωπολογικών ζητημάτων, θίγοντας έτσι το μεταίχμιο μεταξύ καλών τεχνών και κατασκευής με την ευρύτερη έννοια, μεταξύ εικαστικών, δομικών τεχνών και σχεδιαστικής δραστηριότητας. Εκπαιδευτική προτεραιότητα αποτελεί η ενθάρρυνση της ενεργούς συμμετοχής και της ερευνητικής πρωτοβουλίας των φοιτητών, με άλλα λόγια η αντιστροφή του όποιου προηγούμενου καθεστώτος – κληρονομημένου πιθανώς από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση – ως προς την παθητική παρακολούθηση ή και «αποστήθιση» της ιστορίας.

Αντικείμενο (1^ο εξάμηνο)

Κατά το πρώτο και εισαγωγικό μάθημα της σειράς, έμφαση δίνεται χρονολογικά στην επισκόπηση της σύγχρονης Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής και των Τεχνών, συγκεκριμένα του 20^{ου} αιώνα, με έμφαση στο μοντερνισμό. Μέσω αυτού του κομβικού για την εποχή μας κινήματος, επιχειρείται μια κρίσιμη ιστορική αναδρομή. Με αφετηρία λοιπόν το «Μοντέρνο», τις καταβολές του και τις αναφορές του, υιοθετείται μια αντίστροφη και επιλεκτική πορεία εξέτασης ιστορικών «στιγμιότυπων» που επαναφέρει τον προβληματισμό περί της αρχιτεκτονικής σε αφετηριακά ζητήματα διαχρονικής αξίας, σε θέματα που φέρουν έντονο ιστορικό βάθος.

Κύρια πρόθεση είναι κατ' επέκταση να καλυφθούν, σε μια χρονολογική αντιστροφή, θεμελιώδεις έννοιες, ζητήματα και προβληματισμοί κρίσιμοι, για την αρχιτεκτονική πρώτιστα ή και ευρύτερα για την εν γένει δημιουργική σκέψη. Η πρώτη αυτή επαφή με την ιστορική και κριτική ανάλυση εφοδιάζει τους σπουδαστές με στοιχειώδη νοητικά εργαλεία κατανόησης των ζητημάτων και των συζητήσεων στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, ενώ ταυτόχρονα τους προετοιμάζει για μια επικείμενη, χρονολογικά συγκροτημένη εξέταση της ιστορίας, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον τους για το επίκαιρο των όσων θα μελετώνται, ανεξαρτήτως της ιστορικής τους απόστασης.

Αντικείμενο (2^ο εξάμηνο)

Στο δεύτερο μάθημα της σειράς μελετάται χρονολογικά η περίοδος από την προϊστορία ως το 19^ο αιώνα. Ως προς την Ιστορία της Αρχιτεκτονικής δίνεται προτεραιότητα στην εξέλιξη των πόλεων συγκεκριμένα, των οικισμών και εν γένει του ίχνους των ανθρώπινων κοινοτήτων. Στοιχειοθετούνται κυρίως οι μεταβάσεις και εξελίξεις στο σχεδιασμό οικιστικών και αστικών συνόλων αλλά και στο ζήτημα της χωροθέτησης και χωροτακτικής οργάνωσης πολεοδομικών συγκροτημάτων. Αποδίδεται έμφαση στις τυπολογικές μεταλλάξεις και την επενέργεια εξωγενών παραμέτρων, πολιτισμικών γνωρισμάτων και άλλων επιδράσεων. Καλύπτονται ετερογενείς γεωγραφικές ζώνες, υπό από το πρίσμα των εκάστοτε κρατών ή «αυτοκρατοριών» και εν γένει των πολιτικών, κοινωνικών και θρησκευτικών μορφωμάτων που κυριαρχούσαν ανά εποχή. Το μάθημα μπορεί να εννοηθεί ως Ιστορία των Πόλεων με έμφαση στη μορφολογική και σχεδιαστική εξέλιξη καθώς και στην έννοια του συλλογικού, του ανώνυμου, του δημόσιου και του κοινού. Αποτελεί έτσι εισαγωγή στο μάθημα «Αρχιτεκτονική και Πόλη» που ακολουθεί σε επόμενο εξάμηνο (και το οποίο σε αντίθεση υιοθετεί μια προσέγγιση κυρίως θεωρητική και κριτική με έμφαση στις περιόδους του «εκμοντερνισμού»). Ως προς την Ιστορία των Τεχνών καλύπτεται η ίδια περίοδος με παράλληλη χρονολογική διαδοχή.

Αντικείμενο (3^ο εξάμηνο)

Στο τρίτο μάθημα της σειράς, χρονολογικά μελετάται η περίοδος από την προϊστορία ως το 19^ο υπό πρίσμα διαφορετικό αλλά συμπληρωματικό του προηγούμενου εξαμήνου. Ως προς την ιστορία της αρχιτεκτονικής, και δεδομένης της εμπειρίας του προηγούμενου μαθήματος, δίνεται προτεραιότητα συγκεκριμένα στην έννοια του επιμέρους κτιρίου ή του «μνημείου», αστικής ή μη χωροθέτησης. Έμφαση αποδίδεται στη μορφολογική, κτιριολογική, προγραμματική, τυπολογική, κατασκευαστική και τεχνολογική ανάλυση παραδειγματικών έργων. Το φαινομενικά «αυτόνομο» αρχιτεκτόνημα εξετάζεται αφενός μέσα από το πρίσμα της συσχέτισης με γεινιάζουσες ανθρώπινες κοινότητες και αστικές δομές, της συνδεσιμότητας, των συγκοινωνιών ή των εν γένει μέσων επικοινωνίας. Αφετέρου εξετάζεται το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο που «γέννησε» επιμέρους αριστουργήματα.

Στην Ιστορία των Τεχνών, καλύπτεται επιλεκτικά η ίδια χρονολογική περίοδος, υπό πρίσμα συμπληρωματικό και διαφορετικό του προηγούμενου μαθήματος. Ξεπερνώντας την όποια περιγραφική προσέγγιση ή την απλή παράθεση έργων και κινήματων, δίνεται πλέον έμφαση στην έννοια της κριτικής ανάλυσης και των ερμηνευτικών μεθόδων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της επιλεκτικής εξέτασης και του συγκριτικού συσχετισμού επιμέρους έργων, δημιουργών, περιόδων, τάσεων κ.α., υπερβαίνοντας χρονολογικούς περιορισμούς και λειτουργώντας επί τη βάση ζητημάτων ιδεολογικού περιεχομένου, μέσω θεωρητικών διατυπώσεων ή ενδεικτικά βάσει προτύπων περί αισθητικής και σχετικών προβληματισμών. Οι επιστημονικές μέθοδοι της Ιστορίας των Τεχνών ή της Θεωρίας της Τέχνης παρουσιάζονται με στόχο την ανάπτυξη ικανοτήτων κριτικής ανάλυσης του εικαστικού έργου εκ μέρους των σπουδαστών.

Αντικείμενο (4^ο εξάμηνο)

Εξετάζονται αναλυτικά οι τάσεις, τα κινήματα και εν γένει η δημιουργική δυναμική του 19ου και 20ου αιώνα στην αρχιτεκτονική και τις τέχνες με δεύτερο παράλληλο στόχο την εξέταση της πρόσληψή τους στην ελληνική επικράτεια, ή την υιοθέτησή τους από την εγχώρια αρχιτεκτονική παραγωγή. Αντιστρόφως προβάλλεται η παρουσία της εγχώριας αρχιτεκτονικής και ο κριτικός λόγος, όπως αυτός αρθρώνεται και διατυπώνεται από Έλληνες δημιουργούς. Επιτυγχάνεται έτσι μια συγκριτική παρουσίαση της ελληνικής αρχιτεκτονικής από τη σύσταση του Νέου ελληνικού κράτους έως σήμερα, συνοπτικά, μέσω επιλεγμένων παραδειγματικών έργων. Ο θεωρητική και κριτική ανάλυση των επιμέρους κινήματων και φαινομένων σε διεθνές φάσμα, δίνει έμφαση στην κοινωνικοπολιτική θέση των δημιουργών, στους αντίστοιχους μετασχηματισμούς της έννοιας της συλλογικότητας, και στις σημαντικές σχετικές ανατροπές που μαρτυρούνται κατά τους δύο τελευταίους αιώνες.

Δραστηριότητα

Οι σπουδαστές ακολουθούν τα εκάστοτε αναγνώσματα και τις διαλέξεις, σε αρκετές περιπτώσεις προετοιμαζόμενοι ενεργητικά για επόμενα μαθήματα και όχι ως παθητικοί θεατές μιας de facto εξιστόρησης. Συμμετέχουν διαρκώς με προφορικές αναφορές, παρουσιάσεις και συζητήσεις περί αυτών στην τάξη, αλλά κυρίως καταπιάνονται με τη συστηματική συγγραφή συνοπτικών δοκιμίων και εβδομαδιαίων επισκοπήσεων των κειμένων που καλύπτει το μάθημα. Σταδιακά αναλαμβάνουν προσωπική πρωτοβουλία με την έρευνα περαιτέρω βιβλιογραφικών πηγών και τη σύνταξη σύντομων ερευνητικών κειμένων που οι ίδιοι ορίζουν μαζί με τους εκάστοτε διδάσκοντες, με έμφαση στο διεπιστημονικό χαρακτήρα του θέματος (εξού και είναι κοινή και ενιαία η εργασία). Περιλαμβάνεται τελική γραπτή εξέταση καθώς και τελική παράδοση ή παρουσίαση ερευνητικής εργασίας και όλων των γραπτών που έχουν συνταχθεί κατά την πορεία του εξαμήνου. Βαθμολογική οργάνωση: 35% Εξέταση και κείμενα/δοκίμια Ιστορίας Αρχιτεκτονικής, 35% Εξέταση και κείμενα/δοκίμια Ιστορίας Τεχνών, 30% Ερευνητική εργασία (ενιαία Α&Τ).

Η ακριβής δομή του μαθήματος ορίζεται από τους εκάστοτε διδάσκοντες με βάση την ως άνω περιγραφή.